

Araştırma

SİVİL TOPLUM KURULUŞU GÖNÜLLÜLERİNİN SOSYAL SİSTEMİN MEŞRUIYETİNE İLİŞKİN ALGILARI, ADİL DÜNYA İNANÇLARI VE SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMLERİ

Perceived Legitimacy of the Social System, Belief in a just World and Social Dominance Orientation of Volunteers in Non-Governmental Organizations

Necip YILDIRIM*
Serap AKGÜN**

*Uzman Psikolog, Çanakkale Devlet Hastanesi,
Psikiyatri Polikliniği

**Doç.Dr., Mersin Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

ÖZET

Bu çalışma toplumdaki dezavantajlı gruplara destek sağlamak için sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan kişilerin dünyayı ne kadar adil algıladıkları, gruplar arası hiyerarşileri destekleyip desteklemedikleri ve içinde yaşadığımız sosyal sistemi ne derece meşru algıladıkları sorularına yanıt aramak amacı ile yapılmıştır. Böylece gönüllülük çabaları altında yatan bazı sosyal psikolojik değişkenler incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya 137 sivil toplum kuruluşu gönüllüsü ve 134 herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmayan toplam 271 kişi katılmıştır. Katılımcılara Adil Dünya İnancı Ölçeği, Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği uygulanmıştır. Bulgular sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin gönüllü olmayanlara oranla sistemi daha az meşru algıladıklarını, genel adil dünya inançlarının ve sosyal baskınlık yönelimlerinin ise daha düşük olduğunu göstermiştir. Sistemin meşru olmadığını düşünme, gruplar arası hiyerarşileri değil eşitliği destekleme ve dünyanın adil bir yer olmadığı inancı dezavantajlı insanlara gönüllü olarak yardım etme davranışı ile ilişkili görünmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sistemi Meşrulaştırma, Adil Dünya İnancı, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Gönüllülük.

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the way that volunteers in non-governmental organizations perceive the system and the world as fair and whether they bolster intergroup hierarchies. Therefore a number of social psychological variables related to volunteering efforts were examined. In order to reach the goal of the study, data was collected from two separate groups. First group included members worked actively in non-governmental organizations as volunteers. Second group consisted of people who have

never been a member of such organizations and never worked as volunteers before and during this study. A total of 271 individuals (137 members and 134 non-members) participated in the study. Participants received a set of questionnaires involving General Belief in A Just World Scale, Personal Belief in A Just World Scale, Social Dominance Orientation Scale, and General System Justification Scale. After they filled out these questionnaires, they were also asked to state their socio-demographic characteristics in a form. Results revealed that the members of non-governmental organizations, compared to non-members, perceived the system as less legitimate, and have lower levels of belief in a just world and social dominance orientation. It seems that to endorse equality rather than support intergroup hierarchies, to believe that the prevailing social system is not legitimate and the world is not a just place associate with helping the members of disadvantaged groups voluntarily.

Key Words: *System Justification, Belief in a Just World, Social Dominance Orientation, Volunteering.*

GİRİŞ

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı (Jost ve Banaji, 1994) insanların içinde yaşadıkları sosyal sistemi haklı görme ihtiyacında olduklarını bu nedenle de sistemi meşrulaştırdıklarını öne sürer. Kuram üç farklı meşrulaştırma eğiliminden söz etmektedir. Bunlar; a) benlik saygısını korumaya ve arttırmaya yönelik olan egoyu meşrulaştırma, b) ait olunan grupların olumlu imajını koruyan veya yükselten grubu meşrulaştırma ve c) içinde yaşanılan sistemi meşrulaştırma eğilimleridir. Sistemin meşrulaştırılması mevcut sosyal, politik veya ekonomik yapının, sadece var oldukları için hakça bulunması, onaylanması ve kabul

edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Jost ve Banaji, 1994).

Kuram insanların içinde yaşadıkları sistemi meşru algılama güdüsü ile davrandıklarını bunun da mevcut durumun ve düzenlemelerin sürdürülmesi ve pekiştirilmesiyle sonuçlanabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'na göre insanlar statükoyu meşrulaştırabildiklerinde mevcut durumu meşru kabul etmekte ve değiştirmeye çalışmamaktadırlar (Jost, 1995). Sistemi meşrulaştırma bireylerin yaşadığı duygusal rahatsızlıkları azaltmakla birlikte, sosyal değişime ve kaynakların yeniden dağıtımına verilen desteğin geri çekilmesine yol açmaktadır (Jost ve Hunyady, 2005).

İnsanların içinde yaşadıkları sosyal sistemi meşru algılama düzeylerinin dezavantajlı grup üyelerine yardım etme kararını etkilediğini gösteren araştırma bulguları vardır. Örneğin, insanların mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri neden ve nasıl tolere ettiklerini anlamak amacıyla yapılan bir çalışmada sistemi meşrulaştırma eğilimi arttıkça, haksızlıklar karşısında yaşanan kızgınlık duygusunun ve dezavantajlılara yardım amaçlı programlara verilen desteğin azaldığı bulunmuştur (Wakslak ve diğ., 2007). Araştırmacılar, insanların dünyanın adil bir yer olduğuna ilişkin algılarını sürdürmek için sistemdeki haksızlık ve eşitsizlikleri azaltacak değişikliklerle uğraşmadıklarını, bunun yerine bilişsel sistemlerinde gerçeği yansıtmayan düzenlemeler yaparak sistemin meşruluğuna yönelik algılarını sürdürdüklerini ve bunu da özellikle sistemi meşrulaştırma ideolojilerini destekleyerek gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir deyişle sistemi meşrulaştırmak insanların eşitsizlikler

karşısında ve eşitsizliklerin sonuçları hakkında kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır. Bu araştırmada, dezavantajlı insanlara yardım eden sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin gönüllü olmayanlara oranla sistemi daha az meşru algılamaları beklenmiştir.

İnsanların sistemi meşrulaştırmak için kullandıkları mekanizmalardan biri sosyal baskınlık yönelimidir. Sosyal Baskınlık Kuramı (Sidanius, 1993) insanların, grupların ve daha büyük ölçekte kültürlerin, milliyetlerin, devletlerin eşit olmadığı, aralarında adeta doğal bir hiyerarşinin olduğu ve bu hiyerarşilerin değişmeye dirençli olduğu saptamasından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Kurama göre, "bazıları, diğerlerinden üstündür, bu zaten doğada da böyledir; bazılarının üstte bazılarının altta olması doğaldır, herkes bir değildir; daha üstün nitelikli olanların yönetmesi, bazılarının yönetilmesi doğaldır" biçiminde kalıp inanışlarla, insanlar ve gruplar arası hiyerarşiler meşrulaştırılmakta ve böylece genel olarak eşitsizlik ve adaletsizlikler, doğal birer süreç haline gelmektedir.

Bu tür meşrulaştırıcı mitler, sosyal sistem içinde kaynakların adaletsiz dağılımına ve sosyal sistemin hiyerarşik yapısına ahlaki ve entelektüel açıdan bir meşruluk kazandırmaktadır. Örneğin, kültürel elitizme göre, üst sınıf, orta ve alt sınıfta olmayan bir kültüre sahip olduğundan hayattaki iyi şeyleri daha çok hak etmektedir. Benzer olarak, Sosyal Darwinizm ve Meritokrasi de bazı insanların diğerleri kadar iyi olmadıklarını ve bu nedenle bu insanlara daha düşük statü ve daha az kaynak dağıtılması gerektiğini ima eden ideoloji örnekleridir. Bu mitler bireylerin ve grupların toplumsal kaynakları nasıl

paylaşacaklarını göstererek gruplar arası çatışmayı azaltmaktadır (Sidanius, 1993).

Kuram, insanların gruplar arası ilişkilerin eşit mi hiyerarşik mi olması gerektiği konusundaki tercihini sosyal baskınlık yönelimi olarak tanımlamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişiler, gruplar arası hiyerarşileri destekleyen ideolojileri ve politikaları benimsemekte, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan kişiler ise hiyerarşileri azaltan eşitlikçi ideolojileri ve politikaları benimsemektedirler (Sidanius, 1993; Sidanius ve diğ., 1994). Sosyal baskınlık kuramı, sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişilerin sosyal eşitsizliği artırarak rolleri tercih edeceklerini, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan kişilerin ise eşitsizliği azaltarak rolleri seçeceklerini öne sürmektedir. Bu çalışmada sivil toplum kuruluşu gönüllüsü olarak dezavantajlı insanlara yardım eden kişilerin sosyal eşitsizliği azaltmaya çalışan kişiler olarak sosyal baskınlık yöneliminin daha düşük olması beklenmiştir.

İnsanların sistemi meşrulaştırmalarının da önemli rol oynayan bir diğer olgu da adil dünya inancıdır. Adil Dünya İnancı Kuramı'na göre (Lerner, 1965; Lerner ve Miller, 1978) insanlar dünyayı herkesin hak ettiğini aldığı, iyi insanlara iyi şeylerin, kötü insanlara kötü şeylerin olduğu bir yer olarak algılama ihtiyacı duymaktadır. Adil dünya inancı kişiye dünyanın adil ve düzenli bir yer olduğu dolayısıyla hak etmediği olumsuzluklarla karşı karşıya kalmayacağı duygusunu yaşatır. Bu nedenle insanlar dünyanın adil bir yer olduğuna ilişkin inançlarını korumaya güdülenmişlerdir (Dalbert, 1997; 1998; Lerner ve Miller, 1978; Mohiyeddini ve Montada, 1998). Kurbanlar insanların dünyanın adil bir

yer olduğuna ilişkin inançlarını tehdit etmekte ve bilişsel çelişkiler yaşamalarına neden olmaktadır. Bu çelişkileri azaltmak ve adil dünya inancını korumak için kişi ya rasyonel stratejiler ya da savunmacı stratejiler geliştirecektir. Rasyonel stratejiler geliştirirse gerçek adaletsizliği azaltmak için zararı tazmin edecek veya kurbanı yardım edecektir. Diğer yandan savunmacı stratejiler geliştirirse kurbanı suçlayacak ve böylece kurbanın kaderini hak ettiğini düşünecektir (Lerner, 1980). Genellikle kurbanı yardım etmenin mümkün olmadığı ya da yardım etmenin maliyetinin yüksek olduğu durumlarda kurbanı suçlama, aşağılama, değersizleştirme gibi yollar tercih edilmektedir.

Adil dünya inancı yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmeye güdüleyen bir inanç mı yoksa kurbanı suçlayarak yardım etmekten alıkoyan bir inanç mıdır? Bu soruya yanıt arayan araştırmalardan elde edilen bulgular çelişkilidir. Örneğin, Bierhoff, Klein ve Kramp (1991) tarafından yapılan bir çalışmada bir kazaya tanık olan kişilerden yardım eden ve etmeyenler karşılaştırılmıştır. İlk yardımı yapanların daha güçlü bir adil dünya inancına sahip oldukları bulunmuştur. Zuckerman (1975) yüksek ve düşük adil dünya inancına sahip üniversite öğrencilerinin sınav döneminden beş hafta önce ya da iki gün önce bir deneye katılarak bir yüksek lisans öğrencisine yardım etmeye ya da kitap okuyarak görmeyen bir öğrenciye yardım etmeye ne derece gönüllü olduklarını araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda sınavlardan beş hafta önce, yüksek ve düşük adil dünya inancına sahip bireylerin yardım etme oranları arasında bir fark bulunamazken sınavlardan iki gün önce yüksek adil dünya inancına sahip

bireylerin düşük adil dünya inancına sahip bireylere kıyasla yardım etmeye daha çok gönüllü oldukları bulunmuştur. Zuckerman adil dünya inancı yüksek bireylerin yalnızca şansa ihtiyaçları olduğu dönemde düşük adil dünya inancına sahip bireylerden daha çok yardım ettiğini vurgulamıştır.

Öte yandan Smith (1985) bireylerin adil dünya inançlarının mevcut eşitsizliklerin sürdürülmesine katkıda bulunduğunu ileri sürmüştür. Yüksek statülü grupların üyeleri güçlü bir adil dünya inancına sahip olduklarında, bu durum dezavantajlıların ve özellikle fakirlerin bu zorlukları hak ettiklerine yönelik inancı güçlendirmektedir. Benzer olarak, Furnham ve Proctor (1989) da temel imkanlardan yoksun kişilerin durumunu tazmin etme olanağı olmadığında, adil dünya inancının yoksulların aşağılanmasıyla sürdürüldüğü görüşündedir. Araştırmalarda da (Campbell ve diğ., 2001; Smith, 1985), adil dünya inancı güçlü kişilerin yoksulluğu, fakir insanların karakter ve davranışları ile açıkladıkları bulunmuştur. Appelbaum (2002) bir çalışmasında Alman öğrencilere, Almanya'da sığınmacı olarak yaşamak isteyen kişilerin bunu ne kadar hak ettiklerini sormuştur. Sonuç olarak adil dünya inancı güçlü olanların, zayıf olanlara oranla, sığınma hakkı arayanların yardımı daha az hak ettiklerini düşündükleri bulunmuştur. Appelbaum bu bulguyu adil dünya inancı güçlü kişilerin dünyanın adil bir yer olduğuna dair inançlarını tehdit eden kurbanlarla karşılaştıklarında, kurbanı suçlama ya da içinde bulunduğu zor durumu hak ettiğini düşünme eğiliminin bir göstergesi olarak yorumlamıştır.

Kişinin adil dünya inancının ve kurbanının durumu değiştirmek için çaba harcıyıp harcamamasının kurbanı yardım

etmeyi ve kurbanı aşağılamayı etkileyip etkilemediğini test etmek için yapılan bir çalışmada (Appelbaum ve diğ. 2006) ilginç bulgular elde edilmiştir. Adil dünya inancı düşük olan bireyler, kurbanın çaba gösterdiği halde zor durumda olduğu koşulda, çaba göstermediği için zor durumda olduğu koşula kıyasla devlet yardımını daha çok hak ettiğini düşünmüşlerdir. Adil dünya inancı yüksek olan bireyler ise kurbanın çaba gösterdiği koşulda çaba göstermediği koşula kıyasla hem kurbanı daha çok suçlamışlar hem de yardımı daha az hak ettiğini düşünmüşlerdir. Mohiyeddini ve Montada (1998) da güçlü bir genel adil dünya inancına sahip olan insanların bu inançları tehdit edildiğinde, yardım ederek bu tehdidi azaltmanın bir yolunu bulamazlarsa, dünyanın adil bir yer olduğuna ilişkin inançlarını korumak amacıyla kurbanı değersizleştirip suçladıklarını bulmuşlardır. Adil dünya inancı ve yardım etme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile bu çalışmada sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak çalışan gönüllülerin kişisel ve genel adil dünya inançlarının gönüllülük hizmeti vermeyenlerden farklı olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu araştırmanın amacı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan bireylerin adil dünya inançlarının, sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin ve sosyal baskınlık yönelimlerinin sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalışmayanlarla karşılaştırarak bu değişkenlerin gönüllülerin dezavantajlılara yardım etme davranışları ile ilişkilerini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın amacı gereği iki ayrı grup ile çalışılmıştır. İlk grup yardım amaçlı

bir sivil toplum kuruluşuna üye olan ve orada gönüllü olarak aktif bir biçimde çalışan kişilerden oluşmaktadır. Ancak belirli kriterleri karşılayan sivil toplum kuruluşu üyeleri ile çalışılmıştır. Üye olunan sivil toplum kuruluşunun a) dezavantajlı gruplara (örneğin, çocuklara, kadınlara, engellilere, hastalara) yardım amaçlı olması, b) sadece para bağıışı yapan bir kuruluş değil planlı olarak hizmet sunan bir kuruluş olması, c) herhangi bir siyasi içeriğinin olmaması, d) Türkiye çapında tanınan ve en az beş yıldır hizmet veren bir kuruluş olması kriterlerini karşılamasına dikkat edilmiştir. Üyeler için ise a) üye olduğu sivil toplum kuruluşu için düzenli olarak belirli periyotlarla çalışıyor olması, b) hizmetleri karşılığında herhangi bir ücret almıyor olması ve c) en az bir yıldır aktif olarak çalışıyor olması kriterleri aranmıştır.

Sivil toplum kuruluşu üyelerinin gönüllü olarak çalıştıkları kurumlarda katkıda buldukları alanlar sırasıyla %55 ücretsiz eğitim vermek, % 36.5 hepsi (eğitim, ürün satışı, stant görevliliği, büro işleri vb), % 6.6 büro işleri, % 1.5 stant görevliliği ve % 0.7 ürün satışı şeklinde belirtilmiştir. Görüldüğü üzere gönüllü olarak çalışanların büyük çoğunluğu üye oldukları sivil toplum kuruluşlarında eğitim verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında çoğu gönüllü gerekli görülen her tür katkıda bulduklarını belirtmiştir.

İkinci grup ise araştırmanın yapıldığı süreçte ve daha öncesinde herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmamış kişilerden oluşmuştur. Araştırma örneklemini 137'si sivil toplum kuruluşu üyesi olan ve 134'ü herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmayan toplam 271 kişiden oluşmuştur. Katılımcıların

161'i kadın 110'u erkektir. On yedi-60 yaşları arasındaki katılımcıların yaş ortalaması 31.00'dür.

Sivil toplum kuruluşu üyelerinin ve üye olmayanların yaş ortalamaları, kendilerini hangi sosyo-ekonomik düzeyde algıladıkları ve gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmamıştır. Eğitim düzeyi açısından da bu iki grubun birbirine yakın olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin %95'i üniversite %5'i ise lise mezunudur. Sivil toplum kuruluşuna üye olmayanların ise %85'i üniversite mezunu %15'i ise lise mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Genel ve Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçekleri kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla bir bilgi formu kullanılmıştır.

Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği: Ölçek mevcut sosyal sistemin ne kadar adil ve meşru algılandığını değerlendirmek amacı ile Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilmiştir. Sistemi meşrulaştırma ölçeğinde "Toplumumuz her yıl daha da kötüye gitmektedir.", "Genel olarak toplumumuzu adil bulurum.", "Genelde Türk politik sistemi olması gerektiği gibi doğru bir biçimde işlemektedir." gibi maddeler bulunmaktadır. Toplam 8 maddeden oluşan yedi dereceli Likert tipi ölçeğin puan ranjı 8-56'dır. Yüksek puanlar sistemin meşru algılandığının göstergesidir. Orijinal ölçeğin iç tutarlılığı (Cronbach Alfa = 0.88) oldukça yüksektir.

Bu araştırma kapsamında Türkçeye çevrilen ölçeğin çevirisi iyi derecede

İngilizce bilen iki sosyal psikolog ile ölçme değerlendirme alanında uzman bir psikolog tarafından yapılmıştır. Ardından iyi düzeyde İngilizce bilen üç akademisyen tarafından dilbilgisi ve anlam bakımından tekrar kontrol edilmiştir. Ölçek lise veya üniversite mezunu 30 kişiye uygulanmış ve bu kişilere ölçeğin maddelerinin anlaşılabilirliği ve yalınlığı konusundaki fikirleri sorulmuştur. Yazılı ve sözlü geribildirimler sonucu ölçekte anlaşılmayan herhangi bir madde olmadığı görülmüştür. Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .67'dir.

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği: Sidanius, Pratto ve Bobo (1994) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ), toplam 16 maddeden oluşan 7 dereceli (1 - çok yanlış, 7- çok doğru) Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin genelinden alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 112'dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal baskınlık yöneliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte "Siz ne dersiniz deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.", "Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.", "Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır." ve "Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır." gibi maddeler bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .89 olarak kaydedilmiştir.

SBYÖ'nün Türkçe uyarlaması ve geçerlik güvenirlik çalışmaları Karaçanta (2002) tarafından yapılmış, ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85, iki yarım güvenirliği ise .79 test-tekrar test güvenirliği .86 olarak kaydedilmiştir. Faktör yapısı incelendiğinde ölçeğin tek faktörden oluştuğu ve bunun ölçeğin özgün formuyla tutarlı olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin bu araştırma

örnekleme için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı da (Cronbach Alfa = .78) yüksektir.

Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği: Katılımcıların dünyayı genel olarak ne derece adil değerlendirdikleri Dalbert (1999) tarafından geliştirilen Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (GADIÖ) ile ölçülmüştür. GADIÖ toplam 6 maddeden oluşan beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan ise 30'dur. Orijinal ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .65 olarak bulunmuştur. Ölçekte, "Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim", "Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum" gibi maddeler bulunmaktadır. Göregenli (2003) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .69 olarak kaydedilmiştir. Bu çalışma örnekleminde GADI'nin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .71 olarak hesaplanmıştır.

Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği: Katılımcıların dünyanın kendilerine ne kadar adil davrandığına ilişkin algıları yine Dalbert (1999) tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Toplam 7 maddeden oluşan, beş dereceli Likert tipi ölçekten alınabilecek en düşük puan 7, en yüksek puan ise 35'tir. Ölçek, "Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum", "Çoğunlukla ne hak ettiysen onu bulmuşumdur", "Bana karşı genellikle adil davranılmıştır" gibi maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .79 olarak kaydedilmiştir. Göregenli (2003) tarafından Türkçeye çevrilerek geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan ölçeğin Türk örnekleminde elde edilen

Cronbach Alfa katsayısı ise .85'dir. Ölçeğin bu çalışma örnekleme için elde edilen iç tutarlılık katsayısı da (Cronbach Alfa = .82) oldukça yüksektir.

Bilgi Formu: Katılımcıların yardım amaçlı bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadıklarını ve sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla bir bilgi formu oluşturulmuştur. Bu bilgi formunda katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, meslekleri sorulmuştur. Bunun yanında kendi gelir düzeylerine ilişkin fikirlerini düşük, orta veya yüksek şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Bu bilgilerden sonra katılımcılardan herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadıklarını ve eğer üye iseler hangi kuruluşlara üye olduklarını belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca ne kadar zamandır gönüllü olarak çalıştıklarını ve çalıştıkları kuruluşlara gönüllü olarak ne tür katkılarda bulduklarını belirtmeleri istenmiştir. Bu bilgilere ek olarak, katılımcılara daha önce herhangi bir sivil toplum kuruluşunda çalışıp çalışmadıkları da sorulmuştur. Böylece araştırmanın yapıldığı sırada bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalışmayan ancak geçmişte bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalışanlar araştırma dışında tutulmuşlardır.

Veri Toplama Süreci

Sivil toplum kuruluşlarındaki üyelere uygulama yapmak için Türkiye'de yardım amaçlı gönüllü çalışmalar yapan, politik amaçlı olmayan ve toplumda bilinen ve çalışmalarına güvenilen kuruluşlarda aktif olarak gönüllü çalışan bireylere ulaşılmıştır. Bu maksatla bu kuruluşların merkez veya şubelerine gidilerek yetkililerle görüşülmüş ve çalışma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına üye olmayan

katılımcılar ise üniversite, işyerleri gibi kurumlardan toplanmıştır. Ölçekler çalışmaya katılmayı kabul eden kişilere verilmiş doldurduktan sonra geri getirmeleri istenmiştir. Ölçek ve formlarda eksiklik olan veya boş bırakılan formlar değerlendirilmeye alınmamıştır. Bunun yanında önceden sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışıp şu an çalışmadığını belirten katılımcıların formları da değerlendirilmeye alınmamıştır.

BULGULAR

Sistemi meşru algılama, sosyal baskınlık yönelimi, kişisel ve genel adil dünya inancı arasındaki korelasyonlar Tablo 1'de gösterilmiştir. Sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin grup temelli hiyerarşileri destekleme eğilimi arttıkça sistemi meşru algılamaları da artmaktadır. Sistemi meşrulaştırma hem genel adil dünya inancı ile hem de kişisel adil dünya inancı ile pozitif yönde ilişkilidir. Gerek genel gerekse kişisel adil dünya inancı arttıkça sistemi meşru algılama eğilimi de artmaktadır. Kişisel adil dünya inancı ile genel adil dünya inancı arasında da pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür. Bireylerin genel adil dünya inançları

arttıkça kişisel adil dünya inançları da artmaktadır.

Bir sivil toplum kuruluşuna üye olan ve olmayan deneklerin adil dünya inançları, sosyal baskınlık yönelimleri ve sistemi meşru algılama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla verilere 2 (cinsiyet) x 2 (üye olup olmama) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Ölçümlerin ortalama ve standart sapmaları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Varyans analizi sonuçları, bir sivil toplum kuruluşuna üye olanların ve üye olmayanların sistemi meşru algılama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($F(1,267) = 12.61$, $p < .01$, partial $\eta^2 = .05$). Grup ortalamalarına göre sivil toplum kuruluşuna üye olmayanlar (18.67), sivil toplum kuruluşu üyelerine (16.97) kıyasla sistemi daha meşru algılamıştır. Sivil toplum kuruluşu gönüllüleri içinde yaşadığımız sosyal sistemi daha az meşrulamaktadır.

Sivil toplum kuruluşuna üye olan ve olmayanların sosyal baskınlık yönelimlerinin de anlamlı biçimde farklı olduğu bulunmuştur ($F(1,267) = 5.72$, $p < .05$, partial $\eta^2 = .02$). Tablo 1'de görüldüğü gibi sivil toplum kuruluşu üyelerinin

Tablo 1. Sistemi Meşru Algılama, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı arasındaki Korelasyonlar

	Sosyal Baskınlık	Genel Adil Dünya İnancı	Kişisel Adil Dünya İnancı
Sistemi Meşru Algılama	.12*	.55**	.27**
Sosyal Baskınlık Yönelimi		.04	.06
Genel Adil Dünya İnancı			.36**

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 2. Gönüllülerin ve Gönüllü Olmayanların Kişisel Adil Dünya İnancı, Genel Adil Dünya İnancı, Sistemi Meşrulaştırma ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	STK Gönüllüsü		Gönüllü Olmayan	
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma
Sistemi Meşru Algılama	16.77	3.87	18.57**	4.07
Sosyal Baskınlık Yönelimi	38.99	14.49	43.31*	12.96
Genel Adil Dünya İnancı	17.28	3.57	18.28*	3.77
Kişisel Adil Dünya İnancı	21.07	4.32	20.99	4.29

sosyal baskınlık yönelimleri (39.20) üye olmayanlardan (43.30) daha düşüktür. Bu bulgu sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin sosyal eşitliği daha çok destekleme eğiliminde olduklarına işaret etmektedir.

Varyans analizi sonuçları bir sivil toplum kuruluşuna üye olan ve olmayanların kişisel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark olmadığını ancak genel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($F(1,267) = 4.18, p < .05, \text{partial } \eta^2 = .02$). Sivil toplum kuruluşuna üye olanların genel adil dünya inançları (17.41) üye olmayanlardan (18.33) daha düşüktür. Sivil toplum kuruluşu gönüllüleri dünyayı daha az adil algılamaktadır.

Bulgular, cinsiyetler arasında da bazı farklar olduğunu göstermiştir. Buna göre kadınların ve erkeklerin sistemi meşru algılama düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($F(1,267) = 17.79, p < .01, \text{partial } \eta^2 = .06$). Grup ortalamalarına

göre kadınların sistemi meşru algılama düzeyleri (16.81) erkeklerin sistemi meşru algılama düzeylerinden (18.83) daha düşüktür.

Kişisel adil dünya inançları açısından kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmazken kadınların genel adil dünya inançlarının (17.26) erkeklerden (18.48) daha düşük olduğu görülmüştür ($F(1,267) = 7.31, p < .05, \text{partial } \eta^2 = .02$). Sosyal baskınlık yönelimleri açısından erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada sistemi meşrulaştırma ve yardım etme arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yardım amaçlı bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalışmakta olan ve gönüllü olarak hiç çalışmamış bireylerin sistemi meşru algılama düzeyleri, adil dünya inançları ve sosyal baskınlık yönelimleri karşılaştırılmıştır.

Bulgular, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışanların sistemi meşru algılama düzeylerinin gönüllü olmayanlardan daha düşük olduğu hipotezini desteklemiştir. Bireylerin sistemi meşrulaştırmaması dezavantajlı gruplara yardım etmeyle ilişkilidir. Bu bulgular literatürde yer alan benzer çalışmaların bulgularıyla da tutarlıdır. Örneğin, Jost ve Thompson (2000), ekonomik sistemin meşrulaştırılmasının dezavantajlı gruplara yönelik yardım amaçlı politikaları desteklemenin önemli bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Bireylerin sistemi meşrulaştırma eğilimi arttıkça yardım amaçlı sosyal politikalara verdikleri destek azalmaktadır. Benzer olarak Wakslak ve arkadaşları (2007) da sistemi meşrulaştırmanın, eşitsizlikler karşısında yaşanan duygusal rahatsızlığı ve dezavantajlılara yardım etmeye verilen desteği azalttığını bulmuşlardır. Wagstaff (1983) da sistemi meşrulaştırma ideolojilerinden biri olan Protestan iş etiğini destekleyenlerin, toplumda sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olanlara karşı daha olumsuz tutumlarına sahip olduklarını saptamıştır. Bizim çalışmamızda da bireylerin sisteme yönelik meşruluk algılarının düşük olmasının, dezavantajlı grupların üyelerine yardım etme ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak çalışmanın deneysel olmaması nedeni ile bir neden sonuç ilişkisi kurmak mümkün olamamaktadır. Sistemi meşru algılamayan insanların yardım etme olasılığı daha yüksek olabileceği gibi bu ilişki tersi yönde de olabilir. Bir başka deyişle, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışanların sistemin mağduru olan kişilerle (çocuk, kadın, engelli, yaşlı) sıkça karşılaşmaları onların sistemi sorgulamalarına ve sistemin meşruiyetinden şüphelenmelerine yol açmış da olabilir.

Araştırmamızın bulguları Weiner'in (1980, 1995) sorumluluk yükleme kuramı ile de tutarlıdır. Kurama göre yardıma ihtiyaç duyan kişinin içinde bulunduğu durumdan kendisinin sorumlu olduğunu (örneğin, yeterince çalışmamak) düşünen insanlar öfke duygusu yaşamakta ve yardımı esirgemektedirler. Öte yandan yardıma ihtiyaç duyan kişinin içinde bulunduğu durumdan mağduru kendisinin değil de dışsal faktörlerin sorumlu olduğunu düşünen insanlar mağdur kişiye acıma ve sempati duymakta ve yardım etmektedir. Bu çalışmanın bulguları, Weiner'in (1980) modelinden yola çıkılarak değerlendirildiğinde, gönüllü olarak çalışanların sistemi meşru görmedikleri dolayısıyla da yardıma muhtaç insanların bu durumda olmalarının sorumluluğunu sisteme yükledikleri bu nedenle dezavantajlı grupların üyelerine daha çok sempati duyup daha çok yardım ettikleri düşünülebilir. Öte yandan sistemi meşru algılayan kişiler, bu meşru ve adil sistemde zor durumda bulunanların içinde buldukları durumu hak ettiklerini düşündükleri için dezavantajlı insanlara yardım etme olasılıkları daha düşük olabilir. Ayrıca sistemi meşrulaştırma ölçeği bu çalışma kapsamında Türkçeye çevrildiğinden daha önce Türkçe formunun geçerlik güvenirlik çalışması yapılmamıştır bu nedenle bu bulgu dikkatle yorumlanmalıdır.

Bu çalışma kapsamında test edilen bir diğer hipotez sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışanların sosyal baskınlık yönelimlerinin gönüllü olmayanlara oranla daha düşük olduğudur. Elde edilen bulgular bu hipotezi de desteklemiştir. Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler toplumdaki bazı grupların diğer

gruplardan üstün olduğuna inanmakta ve bu yönde hareket etmektedirler (Sidanius, 1993; Sidanius ve Pratto, 1999). Öte yandan, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan bireyler ise toplumdaki gruplar arası eşitsizlikleri doğal karşılamamaktadır. Bu doğrultuda sosyal baskınlık yöneliminin bireylerin dezavantajlılara yardım etme davranışlarını etkilediği düşünülmüştür. Buna göre, eşitlikçi yönelime sahip olanların dezavantajlı grupların üyelerine yardım ederek eşitliği sağlamaya çalıştığı, öte yandan gruplar arasında güç farklılıklarının olması gerektiğine inananların bu farkları ortadan kaldırmaya yönelik çaba harcamadıkları düşünülebilir. Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan bireylerin sosyal baskınlık yönelimlerinin gönüllü olarak çalışmayanlardan daha düşük bulunması, gönüllülerin toplumdaki bazı grupları, diğerlerinden üstün görmediklerini ve gruplar arasındaki eşitsizlikleri azaltmak amacıyla dezavantajlı grupların üyelerine yardım ettiklerini göstermiştir. Bir başka deyişle sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan bireylerin zor durumda olanlara yardım ederek toplumda gördükleri eşitsizlikleri ellerinden geldiğince azaltmaya ve gruplar arasındaki güç farklılıklarını en aza indirmeye çalıştıkları düşünülebilir.

Bu çalışmada yanıt aranan bir diğer soru sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin adil dünya inançlarının gönüllü olmayanlardan farklı olup olmadığıdır. Son yıllarda yapılan çalışmalara paralel olarak bu çalışmada da adil dünya inancı kişisel ve genel olarak iki ayrı formda ölçülmüştür. Bulgulara göre sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan bireyler ile gönüllü olarak çalışmayan bireyler arasında kişisel adil

dünya inançları bakımından bir farklılık görülmemiştir. Yardım amaçlı bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalışanların genel adil dünya inançları gönüllü olarak çalışmayanların genel adil dünya inançlarına oranla, daha düşük bulunmuştur. Bu bulgular insanların dünyanın kendilerine ne kadar adil davrandığına ilişkin algılarının onların yardım etme davranışları ile ilişkili olmadığını, ancak dünyanın genelde ne kadar adil olduğu konusundaki değerlendirmelerinin yardım etme ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Genel olarak dünyanın adil bir yer olmadığı inancı dezavantajlılara yardım etmeye gönüllük ile ilişkilidir. Bu bulgu literatürdeki bazı çalışmaların bulguları ile de tutarlıdır. Örneğin, Sutton ve Douglas (2005) yaptıkları çalışmaların sonucunda kişisel adil dünya inancının psikolojik iyi olma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu, genel adil dünya inancının ise fakirlere yönelik olumlu tutumlarla negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Buna göre kişisel adil dünya inancı psikolojik sonuçlarla ilgiliyken, genel adil dünya inancı daha çok sosyal sonuçlar ile ilgili görünmektedir. Kişisel adil dünya inancı, bireylerin kendi hayatlarında algıladıkları adaletsizlikleri vurgularken, genel adil dünya inancının genel olarak dünyaya yönelik adaletsizliklere atıfta bulunduğu göz önüne alındığında, gönüllü olarak çalışan bireylerin yardım etme davranışlarında kişisel olarak deneyimledikleri veya algıladıkları adaletsizliklerden ziyade, genel olarak dünyayı adil bir yer olarak görmeleri daha belirleyici olabilir.

Bu araştırmada elde edilen, dezavantajlı gruplara yardım eden sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin genel adil dünya inançlarının diğer insanlardan daha

düşük olduğu bulgusu literatürde yer alan bazı çalışmaların bulguları ile de tutarlıdır. Genel olarak çalışmalar adil dünya inancı yüksek olan bireylerin toplumdaki dezavantajlı grupları, içinde buldukları durumdan dolayı suçlama yoluna gittiklerini (Furnham ve Gunter, 1984; Mohiyeddini ve Montada, 1998), dezavantajlı grupların üyelerine yardım etmediklerini (Appelbaum ve diğ., 2006) ve yoksullara yardımcı amaçlayan yardım politikalarını desteklemediklerini göstermektedir (Appelbaum, 2002). Örneğin, Furnham ve Gunter (1984) güçlü bir genel adil dünya inancı ile özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumdaki gruplara yönelik olumsuz tutumlar arasında pozitif ilişkiler bulmuşlardır. Benzer şekilde Harper ve arkadaşları (1990) da genel adil dünya inancı ile dezavantajlıları içinde buldukları dezavantajlı konum nedeniyle suçlamak arasında güçlü korelasyonlar bulduklarını belirtmişlerdir.

Öte yandan dezavantajlılara yardım eden gönüllülerin adil dünya inancının diğerlerinden düşük olduğu bulgusu literatürde yer alan bazı görüş ve bulgularla çelişmektedir. Rubin ve Peplau (1973) dünyanın adil bir yer olduğuna inananların daha fazlasını hak etmek için çabalayacaklarını ve bu nedenle yardım edeceklerini, dünyanın adil bir yer olduğuna inanmayanların ise çabalar dahi hak ettiklerini alacaklarına inanmadıkları için yardım etmeyeceklerini ileri sürmüşlerdir. Bu hipotezi test eden Bierhoff, Klein ve Kramp (1991) da bir kaza anında yardım edenlerin daha güçlü bir adil dünya inancına sahip olduğunu bulmuşlardır. Bu çelişkinin bir nedeni çalışmalarda tanımlanan yardım davranışının doğası olabilir. Lerner (1980) kurbanların insanların

adil dünya inançlarını tehdit ettiğini bu nedenle yardımın mümkün olduğu ve bedelinin yüksek olmadığı durumlarda insanların kurbana yardım ederek, yardımın mümkün olmadığı ya da bedelinin yüksek olduğu durumlarda ise kurbanı suçlayarak adil dünya inançlarını korumaya çalıştıklarını belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında Bierhoff ve arkadaşlarının (1991) çalışmasında yardım görece daha kısa zamanlı ve daha kolay olduğundan adil dünya inancı yüksek kişiler bu inançlarını devam ettirmek için daha çok yardım etmiş olabilirler. Bu çalışmada ise yardım uzun zamana yayılan, planlı, belirli bir tutarlılık ve devamlılık gerektirmektedir. Bir başka deyişle yardımın bedeli oldukça yüksektir. Sivil toplum kuruluşu gönüllülerini yardım etmeye güdüleyen şey güçlü adil dünya inançlarını korumak değil, pek de adil olmayan dünyada dezavantajlılara yardım ederek onların mağduriyetini azaltmak olabilir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak çalışan bireyler, toplumda dezavantajlı konumdaki grupların üyelerine yardım ederek daha adil bir dünya için çaba harcıyor olabilirler.

SONUÇ

Sonuç olarak, sistemin meşru olmadığını düşünme, gruplar arası hiyerarşileri değil eşitliği destekleme ve dünyanın çok da adil bir yer olmadığını düşünme dezavantajlı insanlara gönüllü olarak yardım etme davranışı ile ilişkili görünmektedir. Dezavantajlı gruplara yardım ederek sosyal adaleti sağlamaya çalışan sivil toplum kuruluşları toplumlar açısından çok önemli bir işleve sahiptir. Sivil toplum kuruluşlarının en önemli kaynaklarından biri bu kuruluşlarda gönüllü olarak çalışanlardır. Gelecekte

sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin sayısını artırmak için eğitim sistemi içerisinde çocuklarımızı daha eşitlikçi değerlere sahip olarak yetiştirmek, onlara dezavantajlı insanları suçlayıp sistemi meşrulaştırmanın doğru bir yol olmadığını öğretmek, dünyanın adil bir yer olmadığını ama sosyal adaleti sağlamak için bir şeyler yapabileceklerini anlatmak önemli görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Appelbaum, L. D. (2002). Who deserves help? Students' opinion about the deservingness of different groups living in Germany to receive aid. *Social Justice Research*, 15, 201- 225.
- Appelbaum, L. D., Lennon, M. C. ve Lawrence Aber, J. (2006). When effort is threatening: The influence of the belief in a just world on Americans' attitudes toward antipoverty policy. *Political Psychology*, 27, 387-402.
- Bierhoff, H. W., Klein, R. ve Kramp, P. (1991). Evidence for the altruistic personality from data on accident research. *Journal of Personality*, 59, 263-280.
- Campbell D., Carr S. C. ve MacLachlan M. (2001). Attributing 'Third World' poverty in Australia and Malawi: A case of donor bias? *Journal of Applied Social Psychology*, 31, 409-430.
- Dalbert, C. (1997). Coping with an unjust fate: The case of structural unemployment. *Social Justice Research*, 10, 175-189.
- Dalbert, C. (1998). Belief in a just world, well-being, and coping with an unjust fate. L. Montada & M.J. Lerner (Eds.), *Responses to Victimization and Belief in a Just World* içinde (ss. 87-105). New York: Plenum Press.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 12, 79-98.
- Furnham, A. ve Gunter, B. (1984). Just world beliefs and attitudes towards the poor. *British Journal of Social Psychology*, 23, 265-269.
- Furnham, A. ve Proctor, E. (1989). Belief in the just world: review and critique of the individual differences literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.
- Göregenli, M. (2003). *Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye İlişkin Değerlendirmeler, Tutumlar ve Deneyimler*. İzmir Barosu Yayınları (İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi).
- Harper, D. J., Wagstaff, G. F., Newton, J. T. ve Harrison, K. R. (1990). Lay causal perceptions of third world poverty and the just world theory. *Social Behavior and Personality*, 18(2), 235-238.
- Jost, J. T. (1995). Negative illusions: Conceptual clarification and psychological evidence concerning false consciousness. *Political Psychology*, 16, 397- 424.
- Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system justification and the production of false consciousness, *British Journal of Social Psychology*, 33(1), 1-27.
- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Psychological Science: A Journal of the American Psychological Society*, 14 (5), 260-265.
- Jost, J. T. ve Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36, 209-232.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve başka bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kay, A. C. ve Jost, J. T. (2003). Complementary justice: effects of "poor but happy" and

- "poor but honest" stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality & Social Psychology*, 85 (5), 823-837.
- Lerner, M. J. (1965). Evaluation of performances as a function of performer's reward and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 355-360.
- Lerner, M. J. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. New York: Plenum Press.
- Lerner, M. J. ve Miller, D. T. (1978). Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin*, 85, 1030-1051.
- Mohiyeddini, C. ve Montada, L. (1998). Belief in a just world and self-efficacy in coping with observed victimization: Results from a study about unemployment. L. Montada & M. J. Lerner (Eds.), *Responses to Victimization and Belief in a Just World*. içinde (ss. 41-45). New York, NY: Plenum Press.
- Rubin, Z. ve Peplau, L. A. (1975). Who believes in a just world. *Journal of Social Issues*, 31(3), 65-90.
- Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: a social dominance perspective. S. Iyengar & W. McGuire (Eds.), *Current Approaches to Political Psychology* içinde (ss. 173-211). Durham, NC: Duke University Press.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Sidanius, J., Pratto, F. ve Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the political psychology of gender: a case of invariance? *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 998-1011.
- Sidanius, J., Pratto, F. ve Mitchell, M. (1994). In-group identification, social dominance orientation and differential intergroup social allocation. *The Journal of Social Psychology*, 134 (2), 151-167.
- Smith, K. B. (1985). Seeing justice in poverty: The belief in a just world and ideas about social inequalities. *Sociological Spectrum*, 5, 17-29.
- Sutton, R. M. ve Douglas, K. M. (2005). Justice for all, or just for me? More evidence of the importance of the self-other distinction in just-world beliefs. *Personality and Individual Differences*, 39, 637-645.
- Wagstaff, G. F. (1983). Attitudes to poverty, the Protestant ethic, and political affiliation: A preliminary investigation. *Social Behaviour and Personality*, 11, 45-47.
- Wakslak, C. J., Jost, J. T., Tyler, T. R. ve Chen, E. S. (2007). Moral outrage mediates the dampening effect of system justification on support for redistributive social policies. *Psychological Science: A Journal of the American Psychological Society*, 18 (3), 267-274.
- Weiner, B. (1980). *Human Motivation*. NY: Holt, Rinehart & Winston.
- Weiner, B. (1995). *Judgments of Responsibility: A Foundation for a Theory of Social Conduct*. New York: Guilford.
- Zuckerman, M. (1975). Belief in a just world and altruistic behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(5), 972-976.